

CEDEM

Centar za demokratiju i ljudska prava
Center for Democracy and Human Rights
Bulevar Džordža Vašingtona br. 51, III/48
81000 Podgorica, Crna Gora
Tel. +382-20-234114/fax +382-20-234368;
e-mail: cedem.web@t-com.me
www.cedem.co.me

CEDEM
Odjeljenje za empirijska istraživanja

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Godišnjak br. 4

- mart 2008.
- jun 2008.
- novembar 2008.

Podgorica, januar 2009.



Center for Democracy and Human Rights
Centar za demokratiju i ljudska prava



FOUNDATION OPEN SOCIETY INSTITUTE – REPRESENTATIVE OFFICE MONTENEGRO

SADRŽAJ

1. Uvod	6
2. Mart 2008.	11
3. Jun 2008.	23
4. Novembar 2008.	37

UVOD

Pred vama se nalaze rezultati istraživanja koje je CEDEM-ovo Odjeljenje za empirijska istraživanja realizovalo tokom 2008 godine. U predhodnom periodu CEDEM je realizovao ukupno tri istraživanja javnog mnjenja. Pored davanja slike o tome šta građani Crne Gore misle o pojedinim društveno političkim pitanjima, jedan od ciljeva je i kontinuirano praćenje određenih pitanja preko standardizovanih indikatora. Time CEDEM nastoji omogućiti domaćoj i stranoj, političkoj i stručnoj javnosti, da ima empirijski presjek stanja političkog javnog mnjenja u Crnoj Gori u cijelini. Dakle, riječ je o longitudinalnom istraživanju koje je u stanju da pravovremeno indentifikuje sva ključna pomjeranja na političkoj sceni i važnija strateška pitanja političkog identiteta crnogorskog društva.

U ovom Godišnjaku kumulativno i po segmentima prezentirani su rezultati koji su dobijeni na osnovu tri istraživanja koja pokrivaju period od marta do novembra 2008 godine. Analiza rezultata istraživanja je pokazala da nije došlo do radikalnih obrta kada su ključni trendovi u pitanju. Naime, i dalje imamo izuzetno kompaktnu i stabilnu vladajuću političku većinu, koja je kroz tri istraživanja realizovana u ovom periodu bilježila rast, te razjedinjenu i fragmentiranu opoziciju koju karakteriše odsustvo političke vizije, a posebno mala mogućnost zajedničkog djelovanja i koja se crnogorskom biračkom tijelu nije uspjela predstaviti kao savremena i dominantno građanski orijentisana alternativa. Istraživanje u martu bilo je u fokusu šire ali i stručne javnosti

obzirom da je predhodilo predsjedničkim izborima. Primjenom visokih standarda i velikog iskustva u oblasti istraživanja javnog mnjenja, CEDEM-ovo Odjeljenje za empirijska istraživanja postiglo je zaista sjajan rezultat dajući najprecizniju prognozu rezultata.

Drugo pitanje koje je bilo u žiži javnosti jeste pitanje priznavanja nezavisnosti Kosova od strane Vlade Crne Gore; pitanje koje je u neku ruku ostalo sporno u političkoj komunikaciji i koje je iznjedrilo protest opozicije na nešto radikalniji način od onog na koji se politička javnost Crne Gore u dosadašnjem opozicionom djelovanju navikla. Međutim, bez obzira na svu nepopularnost i odsustvo podrške većine crnogorskih građana priznanju Kosova, naredno istraživanje koje je realizovano je pokazalo da priznanje o kome je riječ nije nimalo ugrozilo stabilnost i legitimitet aktuelne vlasti. Dakle, CEDEM je, iako se radilo o jako složenoj situaciji sa dosta političkog i emotivnog naboja, istražio stavove građana u odnosu na ovaj Vladin potez i ovi rezultati se mogu precizno vidjeti u novembarskom istraživanju.

Pitanje EU integracija i dalje ostaje ključni spoljno-politički prioritet koga podržava stabilna, dominantna većina građana Crne Gore. Svakako da je dobrom 'rejtingu' procesa EU integracija doprinijela i aplikacija Crne Gore za sticanje statusa zemlje kandidata. Potpuno drugačije je stanje kada je riječ o podršci NATO integracijama Crne Gore. Podrška NATO-u je u permanentnom padu od početka godine, što govori o nedovoljno efikasnoj kampanji Vlade Crne Gore i ostalih aktera koji podržavaju ideju članstva Crne Gore u NATO alijansu. Kada je o NATO riječ, važno je međutim, napomenuti da spoljno-politički faktori u velikoj mjeri određuju stav građana Crne Gore, a oni su u postojećoj konstelaciji veoma nepovoljni po stavove građana u odnosu na NATO. Ovdje se

prije svega misli na činjenicu da su ključne NATO akcije u svijetu (Irak, Avganistan) s jedne strane oštro kritikovane od velikog broja intelektualaca i organizacija širom svijeta, te kritikovane od tada kandidata a sada predsjednika SAD. Takođe, napetost koja se iz mjeseca u mjesec povećava u odnosima na relaciji Rusija – SAD, a koja je kulminirala oko sukoba u Gruziji, je doprinijela da solidan broj građana Crne Gore, koji tradicionalno osjećaju bliskost sa ruskim narodom (riječ je o iracionalnoj, mitskoj i arhetipskoj strukturi svijesti), poveća svoj animozitet prema NATO integracijama. Konacno, treba imati u vidu da se u Crnoj Gori gotovo trećina građanja osjeća Srbima, u nacionalnom smislu, a ovaj dio građana izdvajanje Kosova iz Srbije u dobrom dijelu vidi kao sukob na relaciji Srbija - NATO, te se i njihov stav prema NATO formira u ovom svijetlu. Sve u svemu, važno je znati da stav prema NATO, kada je riječ o Crnoj Gori, nije samo proizvod unutrašnjih prilika te politike i akcija Vlade, već predstavlja i refleks spoljno-političkih kretanja, i to onih na koje se 'iznutra' ne može uticati. Kada je u pitanju saradnja sa Haškim Tribunalom nema većih promjena; podrška saradnji je i dalje stabilna i na zavidnom nivou u odnosu na određene države Zapadnog Balkana. U odnosu na relacije sa okruženjem i generalno pitanjem orijentacije spoljne politike, građani i dalje smatraju da ključne oslonce treba tražiti u EU i Srbiji dok se SAD i Rusija doživljavaju kao manje značajni partneri. Takođe, građani Crne Gore su i dalje ostali generalno jako nezadovoljni radom Vlade, što može zvučati u nekom smislu problematično, obzirom na visoke vrijednosti podrške vladajućim partijama. Svoje posebno mjesto u istraživanjima našlo je pitanje povjerenja u medije i podrške koju određeni mediji imaju u Crnoj Gori, pri čemu su korišćeni detaljniji i obimniji metodološki instrumenti a samim tim je dobijen niz novih podataka kada je sfera medija u pitanju. Generalno, kada je riječ o povjerenju u medije, situacija je skoro identična kao u prošlom periodu. Utvrđeno je da u

Crnoj Gori zapravo imamo tri ključna printana medija sa dominacijom *Vijesti*, dok na polju elektronskih medija i dalje najbolju poziciju ima *TV IN*. Poseban segment našeg interesovanja, kada su mediji u pitanju, pored standardnog ispitivanja povjerenja bila je i gledanost informativnog programa.

Dakle, sve indikatore kojima smo ispitivali najvažnija pitanja tokom prošle godine, odnosno rezultate do kojih smo došli, mogu se sagledati u našem Godišnjaku sa svim analizama i podacima koji daju precizne kvantitativne pokazatelje za konkretna pitanja koja su bila u istraživačkom fokusu. Analitički, političku stvarnost Crne Gore karakteriše suprotnost između visoke podrške političkim partijama na vlasti i kritički odnos prema institucijama sistema, te kritika sveukupne ekonomske situacije u zemlji. Analize ukazuju da razlog ovome dijelom leži u činjenici da vladajuća koalicija dobro i efikasno vrši vlast a mnogo većim dijelom u nedostatku prave alternative oličene u nedovoljno organizovanoj, konfuznoj i interno podijeljenoj opoziciji. Ono što svakako zabrinjava jeste činjenica da je crnogorsko društvo i dalje veoma politički podijeljeno društvo u kome stare-nove podjele i dalje kreiraju manihejsku atmosferu u kojoj se jasno mora znati ko je na kojoj strani i ko kome pripada. Čini se da će moguće prevazilaženje i rješavanje ovog problema u budućnosti ostati glavna prepreka ka ostvarivanju zadataka koji su u funkciji etabliranja građanskog poretka koji bi trebao prevazići postojeće podjele i pospješiti sveukupni demokratski razvoj crnogorskog društva.

Mart 2008.

Istraživanje koje predstavljamo na narednim stranicama sprovedeno je u martu mjesecu 2008. godine, dakle neposredno prije predsjedničkih izbora koji su se održali narednog mjeseca. Cilj nam je bio, kao i u prethodnim istraživanjima, da utvrdimo percepciju građana Crne Gore po pitanju trenutnog rejtinga političkih partija, njihovih lidera i ostalih značajnih političkih pitanja koja su u fokusu političke debate i predmet interesovanja crnogorske javnosti. Međutim, poseban akcenat smo stavili na sondažu javnog mnjenja po pitanju predstojećih izbora. Tom prilikom smo se potrudili da na osnovu istraživanja utvrdimo percepciju građana po pitanju rejtinga predsjedničkih kandidata, kao i izlaznost na izborima. Kao i nebrojeno puta do sada, naše projekcije zasnovane na najboljim i provjerenim tehnikama istraživanja javnog mnjenja i ovoga puta su se pokazale kao apsolutno tačne, što predstavlja veliko zadovoljstvo i satisfakciju u našem daljem radu.

U metodološkom pogledu istraživanje su pratili određeni problemi, koji su na osnovu dugogodišnjeg iskustva postali nužan pratilac istraživanja ovoga tipa, a ti problemi se prevashodno odnose na nerazvijenu građansku kulturu koja se ogleda u manje više čestom odbijanju učestvovanja u anketi, kao i na određeni stepen mimikrije u ponašanju ispitanika koji, naravno sasvim neopravdano, smatraju da iza svakog istraživanja stoji autoritet vlasti te da se rezultati istraživanja mogu zloupotrijebiti u političke svrhe.

Takođe, iako je naš zadatak u svakom istraživanju, prije svega, analitički, kojom prilikom nastojimo jasno naglasiti naučni karakter naših istraživanja, za šta nudimo čitav niz dokaza i činjenica, ni ovo istraživanje nije prošlo bez nesuvislih i komentara koji su prilično ispod granice dobrog ukusa, upućenih našem istraživačkom timu i organizaciji u cjelini, što u *par excellence* političkom društvu kakvo je naše, ne predstavlja nikavo iznenađenje. Ovom prilikom izražavamo svoje žaljenje što je to tako i nadu da će određeni politički akteri u crnogorskom društvu konačno steći sposobnost da razlikuju politički od naučnog diskursa.

U metodološkom smislu kod ovog istraživanja koristili smo neznatno izmijenjeni standardni upitnik koji CEDEM koristi već duži period i koji je prošao veliki broj empirijskih provjera, te prema tome ne postoje valjani razlozi za sumnju u njegovu validnost.

Upitnik operiše sa tri vrste pitanja. Prvo je korišćenje nominalnih skala, gdje su se ispitanici opredjeljivali za jedan od ponuđenih odgovora. Drugo su petostepene ordinalne skale Likertovog tipa, na kojima su ispitanici bili u mogućnosti da izraze manji ili veći stepen (ne)slaganja sa određenim tvrdnjama, ili da ocjene pojedine institucije i pojedince. Takođe, u upitniku je bilo predviđeno i nekoliko pitanja otvorenog tipa. Anketiranje je, kao i uvijek, bilo direktno; dakle, anketari su obavili prikupljanje podataka u domovima nasumice odabranih ispitanika.

Još par metodoloških napomena: korišćen je standardan i provjeren dvoetafni dvostruko-stratifikovani uzorak sa slučajnim izborom ispitanika u finalnom popisnom krugu iz sedamnaest crnogorskih opština. U istraživanju nakon ponderisanja bilo je

ukupno 1302 ispitanika. Uzorak je reprezentativan po svim kriterijumima. Standardna greška uzorka u odnosu na ravnomjernu distribuciju (dvije vrijednosti) iznosi 1.4%.

Tabela 1: Polna struktura ispitanika

Pol	%
Muškarci	49.2
Žene	50.8
UKUPNO	100.0

Tabela 2: Starosna struktura ispitanika

Starost	%
od 18 do 34 godina	34.1
od 35 do 54 godina	36.6
preko 55 godina	29.3
UKUPNO	100.0

Tabela 3: Obrazovna struktura ispitanika

Obrazovanje	%
Bez obrazovanja	1.6
Osnovno obrazovanje	14.4
Srednje obrazovanje	58.7
Više obrazovanje	13.7
Visoko obrazovanje	11.9
UKUPNO	100.0

Tabela 4: Nacionalna struktura ispitanika

Nacionalnost	%
Crnogorci	45.4
Srbi	34.3
Bošnjaci	4.4
Albanci	5.1
Muslimani	8.3
Hrvati	0.9
Ostali	1.6
UKUPNO	100.0

1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

Kao i u svim prethodnim sondažama javnog mnjenja i ovom prilikom je prvi set pitanja imao za cilj da odredi rejting institucija (Tabela 1). Tom prilikom smo došli do podataka koji se ne razlikuju u velikoj mjeri od onih koje dobijamo već duži period. Dakle, Srpska pravoslavna crkva (3.58) se nalazi na prvom mjestu po povjerenju koje joj ukazuju crnogorski građani. Na drugom mjestu se nalazi institucija Predsjednika Crne Gore (3.08), a odmah nakon nje, u sredini tabele, je Vlada (3.00). Dakle, tako izgleda gornji dio tabele kada je riječ o stepenu povjerenja u institucije. U drugom dijelu tabele se nalaze Policija (2.89), zatim Skupština Crne Gore (2.82), Crnogorska pravoslavna crkva (2.71) i Sudstvo (2.63). I na kraju, na samom dnu tabele, su crnogorske političke partije (2.44), koje se najlošije kotiraju i kojima samim tim crnogorsko građanstvo najmanje vjeruje.

Tabela 2: Povjerenje u institucije na nivou ukupne skupine ispitanika

Rang / Institucija		N	K	SD
1	Srpska pravoslavna crkva	1019	3.58	1.578
2	Predsjednik Crne Gore	1190	3.08	1.545
3	Vlada Crne Gore	1194	3.00	1.524
4	Policija Crne Gore	1191	2.89	1.406
5	Skupština Crne Gore	1161	2.82	1.393
6	Crnogorska pravoslavna crkva	986	2.71	1.631
7	Sudstvo	1173	2.63	1.373
8	Političke partije	1141	2.44	1.245

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; **K** – koeficijent povjerenja;
SD – standardna devijacija

Ukoliko se rezultati mjerenja analiziraju sa stanovišta trenda u odnosu na prethodna tri istraživanja vidimo da je stepen povjerenja koji uživa SPC trenutno najveći u poređenju sa prethodnim istraživanjima. Takođe, možemo primijetiti da Predsjednik i Vlada u dužem periodu uživaju prilično visok stepen povjerenja u crnogorskom društvu i da je taj stepen u martovskom istraživanju veći u odnosu na prethodne sondaže. Takođe, Crnogorska pravoslavna crkva, koja se već duži period nalazi na dnu ljestvice, je ostvarila određeni pozitivan trend, ali ipak nedovoljno da bi se pomjerila sa dna ljestvice, što se teško može ustvrditi za političke partije koje su i dalje te kojima se najmanje vjeruje, što jasno pokazuju rezultati sa stanovišta trenda.

Tabela 3: Povjerenje u institucije na nivou ukupne skupine ispitanika (trend)

Rang / Institucija		K (koeficijent povjerenja)			
		Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.
1	Srpska pravoslavna crkva	3.40	3.42	3.38	3.58
2	Predsjednik Crne Gore	2.86	2.84	2.90	3.08
3	Vlada Crne Gore	2.80	2.72	2.72	3.00
4	Policija Crne Gore	2.68	2.60	2.60	2.89
5	Skupština Crne Gore	2.68	2.66	2.59	2.82
6	Sudstvo Crne Gore	2.57	2.50	2.41	2.63
7	Crnogorska pravoslavna crkva	2.55	2.56	2.31	2.71
8	Političke partije u Crnoj Gori	2.34	2.36	2.28	2.44

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; K – koeficijent povjerenja;
SD – standardna devijacija

2. REJTING POLITIČARA/JAVNIH LIČNOSTI

Za mjerenje rejtinga političara i javnih ličnosti koristili smo petostepenu ordinalnu skalu. Dakle, svaki političar i javna ličnost na osnovu stavova ispitanika dobija prosječnu ocjenu. Ovaj aspekt istraživanja političkog javnog mnjenja veoma je bitan obzirom da je poznato da je identifikacija sa političkim liderima jedan od osnovnih principa političkog opredjeljenja građana u našem kulturološkom kodu. Prema tome, ovo mjerenje nam pruža uvid u međusobni odnos snaga različitih političkih i ideoloških opcija koje postoje u Crnoj Gori. Kao i u prethodnom istraživanju, Vanja Čalović se nalazi na prvom mjestu po stepenu povjerenja (3.31). Slijede Premijer Milo Đukanović (3.27) kao i Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović (3.22), koji bilježe pozitivan trend, što se svakako može tumačiti sa stanovišta da je u momentu kada je istraživanje sprovedeno, kampanja za predsjedničke izbore bila na svom vrhuncu. Na sredini tabele po stepenu povjerenja nalazi se lider *Pokreta za promjene* Nebojša Medojević (2.6.), koji pak bilježi izvjestan negativan trend u odnosu na prethodno istraživanje koje je sprovedeno u februaru (2.65). Na samom dnu tabele nalaze se Rafet Husović (1.59) i Vaselj Siništaj (1.58), što nije novina u odnosu na prethodne sondaže.

Tabela 4: Rejting političara i javnih ličnosti

Rang političara/javnih ličnosti		Feb '08.	Mart '08.		
		PO	N	PO	SD
1	Vanja ČALOVIĆ	3.16	1072	3.31	1.584
2	Milo ĐUKANOVIĆ	2.96	1192	3.27	1.726
3	Filip VUJANOVIĆ	3.06	1189	3.22	1.588
4	Gordana ĐUROVIĆ	2.89	1094	3.06	1.569
5	Vujica LAZOVIĆ	2.39	961	2.61	1.484
6	Nebojša MEDOJEVIĆ	2.65	1128	2.60	1.424
7	Ranko KRIVOKAPIĆ	2.36	1164	2.58	1.605
8	Srdan MILIĆ	2.42	1067	2.51	1.402
9	Andrija MANDIĆ	2.30	1104	2.49	1.542
10	Ranko KADIĆ	2.01	1047	2.09	1.301
11	Predrag POPOVIĆ	1.94	1076	2.05	1.250
12	Miodrag ŽIVKOVIĆ	1.99	1086	2.01	1.185
13	Zoran ŽIŽIĆ	1.93	1072	1.99	1.268
14	Emilo LABUDOVIĆ	1.88	1063	1.90	1.250
15	Ferhat DINOŠA	1.85	1055	1.85	1.230
16	Mehmet BARDHI	1.66	1046	1.69	1.094
17	Rafet HUSOVIĆ	1.64	941	1.59	1.065
18	Vasilj SINIŠTAJ	1.58	955	1.58	1.024

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav;

PO – prosječna ocjena; SD – standardna devijacija

3. ČLANSTVO U EU

Sva dosadašnja istraživanja javnog mnjenja *Centra za demokratiju i ljudska prava*, pokazuju da u Crnoj Gori postoji apsolutni konsenzus po pitanju integracije u Evropsku Uniju. To je možda i jedino pitanje o kojem postoji opšta saglasnost i gotovo plebiscitarna podrška crnogorskih građana. Ukoliko pogledamo rezultate sa stanovišta trenda vidjećemo da je u martu 2008. izmjerena najveća podrška članstvu u Evropsku uniju (78.2) u poređenju sa prethodnih pet istraživanja. Za očekivati je da će kako integracioni proces bude išao svojim tokom i Crna Gora bude bliže ostvarenju svog evropskog cilja, podrška neznatno opadati, ali je sigurno da će ona u svakom trenutku biti stabilna i jaka tj. da evropska perspektiva Crne Gore neće doći u pitanje.

Tabela 5: Članstvo u EU (trend)

Stav	Period istraživanja					
	Avg '06.	Feb '07.	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.
DA	76.5	74.0	78.3	72.4	72.8	78.2
NE	5.6	8.4	6.5	9.4	9.2	9.1
Nema određeno mišljenje	17.9	17.6	15.2	18.2	18.0	12.7

4. ČLANSTVO U NATO

Za razliku od stava javnosti prema EU, gdje postoji apsolutna podrška, javnost na potpuno drugačiji način percipira potencijalno priključenje Crne Gore NATO savezu. Dakle, većina građana(43.1) smatra da Crna Gora ne treba da uđe u NATO savez, nasuprot manjini (33.1) koja smatra da bi to bilo dobro za državu. Dakle, ukoliko uporedimo rezultate sa stanovišta trenda vidjećemo da postoji jedna konstanta, gdje primjećujemo da je taj stav po pitanju NATO integracija prilično negativan, sa malim i neznatnim oscilacijama u pojedinim periodima.

Kao razlozi za ovakvo percipiranje NATO integracija nameću se brojni uzroci. Neki od njih se odnose na prilično svježe sjećanje na NATO intervenciju iz 1999. Godine; takođe, u javnosti ne postoji dovoljno informacija o tome šta NATO zapravo predstavlja i o njegovoj izmijenjenoj ulozi u periodu nakon hladnog rata i činjenici da NATO nije isključivo vojni već i politički savez.

Tabela 5: Članstvo u NATO (trend)

Stav	Period istraživanja					
	Avg '06.	Feb '07.	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.
DA	36.9	36.6	32.9	32.4	29.5	33.1
NE	31.4	34.6	39.7	40.7	44.2	43.1
Nema određeno mišljenje	31.8	28.8	27.4	26.9	26.3	23.8

5. STAVOVI PREMA HAGU

Stavovi o saradnji sa Tribunalom u Hagu su standardno sastavni dio naših periodičnih istraživanja javnog mnjenja. Ni ovom prilikom nijesmo dobili drugačije rezultate od onih koje dobijamo u dužem periodu; dakle, u crnogorskom građanstvu postoji nepodijeljena podrška za saradnu sa Haškim Tribunalom, što se jasno vidi u koliko pogledamo rezultate martovskog istraživanja (47.2) i rezultate u prethodnih pet istraživanja.

Tabela 6: Haški Tribunal

Stav	Period istraživanja					
	Avg '06.	Feb '07.	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.
DA	50.9	45.3	48.2	47.7	49.2	47.2
NE	27.4	32.6	30.6	29.5	29.8	31.6
Nema određeno mišljenje	21.7	22.1	21.2	22.8	21.0	21.2

6. IZBORNA PREFERENCIJA

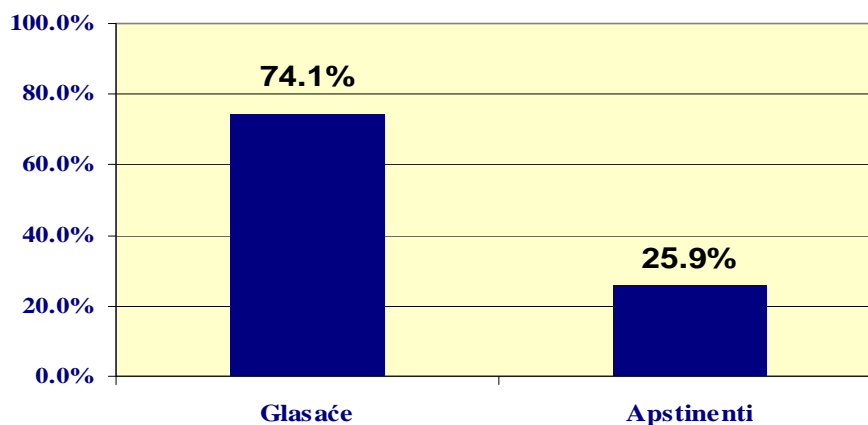
Svakako nainteresantniji dio našeg martovskog istraživanja jeste izborna preferencija, odnosno rezultati našeg mjerenja kada su u pitanju odnosi političkih partija u političkoj areni Crne Gore neposredno pred martovske predsjedničke izbore. Rezultati istraživanja javnog mnjenja uvijek privlače pažnju kada se radi o gorućim temama bilo kojeg društva. Ipak ističemo da je lako uočljiva linija korelacije između tendencionalizma i eventualne manipulacije sa amaterizmom i neznanjem. Ozbiljan metodološki sklop koji se u potpunosti poštuje jeste najbolji lijek za tendencionalizam i glavna brana neznanju, amaterizmu i manipulacijama kada su istraživanja javnog mnjenja u pitanju.

Istraživanja koja se sprovode u uzavreloj političkoj i predizbornoj atmosferi, kada jedna rečenica ili jedan podatak može jako negativno uticati na tok događaja, moraju biti jako obazriva jer upravo u društvima gdje je ovo konstanta uticaj istraživanja javnog mnjenja dobija na težini. U liniji sa tim moramo istaći da je Crna Gora poslije referendumskog procesa ušla u stabilniju fazu u kojoj izborni procesi mnogo mirnije teku i sve su manje opterećeni duhovima prošlosti i drugim brojnim otežavajućim faktorima. Dalje, kada je Crna Gora u pitanju moramo istaći da su pozicije ključnih političkih subjekata jako čvrsto usađene u biračkom tijelu. Crnogorsko društvo jeste jako politizovano društvo, politika je prisutna u svim društvenim sferama i u takvom socijalnom i političkom okviru birači jako teško mijenjaju svoja politička mišljenja i

stavove. Javnost jako dobro poznaje jače i slabije strane svih važnih igrača na političkoj sceni Crne Gore te i na osnovu ovog možemo zaključiti da u crnogorskim okvirima rezultati javnomnjenjskih istraživanja utiču u malo ili skoro zanemarljivoj mjeri.

U našem mjerenju smo najprije pokušali dati predikciju u pogledu izlaznosti na predstojećim izborima. Činjenica je da izborna apstinencija jeste trend u mnogim evropskim zemljama, slabiji odziv po prirodi izbornog procesa uvijek više odgovara dobro rangiranim kandidatima koji računaju na veću količinu tzv. *sigurnih glasova*.

Grafikon 1. Izlaznost na predstojećim izborima



U gornjem grafikonu vidimo da smo predvidjeli izlaznost 74,1 odsto, dok na birališta, prema našoj procjeni, ne bi izašlo 25,9 odsto punoljetnih građana Crne Gore. Uvijek kada govorimo o izlaznosti treba imati u vidu i takozvanu prirodnu apstinenciju na koju otpada 2,5 odsto a radi se o ljudima koji jednostavno imaju aktivno biračko pravo ali ga iz objektivnih okolnosti, na dan izbora, nijesu u mogućnosti iskoristiti. Dakle, i ovi izbori će pokazati, prema rezultatima mjerenja, zavidan nivo građanske svijesti crnogorskih birača.

Kada je u pitanju izbor kandidata (Tabela 7) na prvom mjestu je Filip Vujanović koji bi osvojio 52,8 odsto glasova, slijedi Andrija Mandić sa 19,1 odsto, Nebojša Medojević, vođa pojedinačno najjače opozicione partije, bi osvojio 18,3 odsto glasova dok se Srđan Milić nalazi na četvrtom mjestu sa podrškom od 9,8 odsto glasova.

Tabela 7: Predsjednički izbori 2008

PREDSJEDNIČKI IZBORI 2008	FEBRUAR 08.	MART 08.
Filip Vujanović	49.5	52.8
Andrija Mandić	14.8	19.1
Nebojsa Medojević	21.2	18.3
Srdjan Milić	9.9	9.8

Ukoliko pogledamo trend, uočavamo da je kampanja učinila svoje; odnosno došlo je do značajnijih pomjeranja kada su dobijeni rezultati u pitanju. Da kampanja ne mora uvijek imati pozitivni efekat potvrđuje rejting lidera *Pokreta za promjene* koji je manji za značajnih 3 odsto. Aktuelni Predsjednik je učvrstio prvu poziciju sa 52.8 odsto glasačkog tijela, dok je na drugom mjestu sada lider *Srpske Liste* Andrija Mandić sa 19.1 odsto, koji je ostvario najznačajniji napredak. Očigledno da je kampanja lidera *Srpske Liste* dobro struktuisana i vođena našla put do budućih birača jer je podrška povećana skoro 5 odsto. Srdjan Milić sa potencijalnih 9,8 odsto glasova je pokazao da SNP prati pozitivan trend *stabilizovanog* glasačkog tijela.

Kada je u pitanju percepcija u pogledu šansi pojedinih kandidata da postanu predsjednici Crne Gore stvari se bitno ne razlikuju. Naime, 68,1 odsto građana smatra da velike šanse da ponovo osvoji mandat ima Filip Vujanović, dok njih 21 odsto smatra da su te šanse dobre. Na drugoj strani vidimo da 43,9 odsto građana smatra da Srdjan Milić ima slabe odnosno nikakve šanse da postane predsjednik dok lider *Srpske liste* takođe slabo stoji kod ovog pokazatelja, odnosno 40,5 odsto birača misli da on nema nikakve šanse da ostvari pobjedu na predstojećim izborima.

Tabela 8: Procjena šansi kandidata

Kandidat	Šanse kandidata procjena			
	Velike šanse	Dobre šanse	Male šanse	Nikakve šanse
Andrija MANDIĆ	12.5	15.2	32.0	40.3
Filip VUJANOVIĆ	68.1	21.0	4.8	6.1
Nebojša MEDOJEVIĆ	12.0	26.4	33.6	28.0
Srdan MILIĆ	6.5	15.5	34.1	43.9

Dalje, 26.4 odsto građana smatra da lider *Pokreta za promjene* ima dobre šanse da postane novi predsjednik, 28 odsto smatra da on ima jako slabe šanse da to učini na predstojećim izborima a velike šanse mu daje 12 odsto ispitanika.

U sljedećem dijelu smo pokušali izmjeriti percepciju građana o pojedinim kandidatima za predsjednika, kao još jedan način da dođemo do bližeg saznanja koji se kandidat najbolje kotira kod crnogorskih glasača.

Dakle, 42.9 odsto birača ima veoma pozitivan odnos prema kandidatu vladajuće koalicije, slijedi Andrija Mandić sa 23 odsto, dok 16.4 odsto građana ima veoma pozitivan odnos prema Nebojši Medojeviću. Kod ovog pokazatelja Srđan Milić je na začelju sa 15.1 odsto veoma pozitivnih stavova birača.

Tabela 9: Odnos prema kandidatima

Kandidat	Odnos prema kandidatu %			
	Veoma pozitivan	Uglavnom pozitivan	Uglavnom negativan	Veoma negativan
Andrija MANDIĆ	23.0	26.6	17.4	33.0
Filip VUJANOVIĆ	42.9	29.6	11.2	16.3
Nebojša MEDOJEVIĆ	16.4	39.7	19.8	24.1
Srđan MILIĆ	15.1	35.8	20.4	28.6

Najviše negativnih stavova prikupio je Andrija Mandić, tačnije 33 odsto populacije starije od 18 godina ima veoma negativan stav prema njemu. Potom slijedi Srđan Milić prema kome veoma negativan stav ima 28.6 odsto i Nebojša Medojević sa 24.1 procenta. Prema kandidatu vladajuće koalicije 16.3 odsto birača ima veoma negativan stav, dok ih 19.8 ima uglavnom negativan. Interesantan je podatak da Filip Vujanović, kada se saberu dvije kategorije pozitivnih stavova, ima 73 odsto, odnosno 73 odsto građana Crne Gore ima generalno pozitivan stav prema njemu.

Zatim smo pokušali izmjeriti stepen sigurnosti glasa, odnosno formiranog izbornog stava budućih glasača pojedinih kandidata.¹ Vidimo da se za opciju *sigurno neće glasati*, kada je Andrija Mandić u pitanju, oprijedjelilo 71.6 odsto ispitanika, dok je 16.6 odsto zaokružilo opciju da će sigurno dati svoj glas Andriji Mandiću. Filip Vujanović i prema ovom pokazatelju ima najbolju poziciju; naime, 49.5 odsto ispitanika je sigurno oprijedjeljeno za aktuelnog predsjednika dok ga 36.5 birača sigurno neće glasati.

¹ Kao instrument nam je ovom prilikom poslužila skala od 1 do 10, gdje 1 označava opciju *sigurno neće glasati* a 10 sigurno će glasati. Tako da nam zaokružene vrijednosti između jasno očitavaju stepen sigurnosti glasova pojedinih kandidata.

Tabela 10: Siguran glas

Kandidat	Sigurno neću glasati	2	3	4	5	6	7	8	9	Sigurno ću glasati
Andrija MANDIĆ	71.6	1.5	1.3	1.1	3.6	1.1	1.2	1.0	1.0	16.6
Filip VUJANOVIĆ	36.5	1.8	1.0	1.2	3.0	0.8	1.9	2.3	2.0	49.5
Nebojša MEDOJEVIĆ	62.3	4.0	3.4	1.8	5.1	2.0	1.8	2.8	3.1	13.7
Srđan MILIĆ	74.2	3.2	2.6	1.2	3.7	2.0	1.1	1.1	1.6	9.4

Nebojšu Medojevića sigurno neće glasati 62.3 odsto birača, dok potpuno povjerenje uživa kod 13.7 odsto birača. Na posljednjem mjestu nalazi se lider *Socijalističke narodne partije* Srđan Milić koga 74.2 odsto birača sigurno neće glasati, dok 9.4 procenta u potpunosti podržava njegovu kandidaturu za predsjednika Crne Gore.

U dolje navedenoj tabeli vidimo stepen sigurnosti glasa koji je izražen preko srednje vrijednosti, preciznije, aritmetičke sredine dobijenih odgovora. I prema ovom pokazatelju stvari se bitno ne razlikuju; prednost kandidata vladajuće koalicije je očigledna, odnosno “stepen čvrstoće” glasova je najveći kod njega i iznosi 6.12. Kod ostalih kandidata je upola manji što nas navodi na zaključak da je daleko veća vjerovatnoća da glasači ostala tri kandidata promjene svoj izborni stav u narednom periodu nego da to učine birači koji su trenutno opredjeljeni za kandidata vladajuće koalicije.

Tabela 11: Siguran glas

Kandidat		N	PV	SD
1	Filip VUJANOVIĆ	1058	6.12	4.220
2	Nebojša MEDOJEVIĆ	1030	3.25	3.420
3	Andrija MANDIĆ	1038	2.99	3.474
4	Srđan MILIĆ	1022	2.48	2.951

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; PV – prosječna vrijednost;
SD – standardna devijacija

Jun 2008.

Istraživanje koje predstavljamo obavljeno je u periodu od 25.06. do 05.07.2008. Njime je obuhvaćeno 1029 punoljetnih ispitanika iz 9 crnogorskih opština (Pljevlja, Berane, Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg-Novi, Bar i Ulcinj). Uzorak korišćen u istraživanju predstavlja rezultat standardne procedure uzrokovanja na dvoetaptom stratifikovanom principu, sa slučajnim izborom ispitanika u okviru izbora finalnih jedinica izbora (mjesne zajednice). U svakom popisnom krugu učestvovalo je između 5 i 7 ispitanika. U konačnom ishodu uzorak je reprezentativan za cjelokupno punoljetno stanovništvo Crne Gore (tabele 1-3). Reprezentativnost uzorka je korigovana post-stratifikacijskom procedurom ponderisanja, pri čemu su kao princip korekcije korišćeni podaci sa posljednjeg popisa, a kriterijumi su bili pol, nacionalna pripadnost i godina ispitanika. Standardno su u pogledu obrazovanja uzorkom relativno deprivirane kategorije manje obrazovane populacije. Treba napomenuti i to da standardna greška uzorka u odnosu na demografsku strukturu iznosi 1.5%.

Tabela 1: Polna struktura ispitanika

Pol	%
Muškarci	49.3
Žene	50.7
UKUPNO	100.0

Tabela 2: Obrazovna struktura ispitanika

Obrazovanje	%
Bez obrazovanja	1.0
Osnovno obrazovanje	10.0
Srednje obrazovanje	60.2
Više obrazovanje	14.8
Visoko obrazovanje	14.0
UKUPNO	100.0

Tabela 3: Nacionalna struktura ispitanika

Nacionalnost	%
Crnogorci	43.6
Srbi	33.1
Bošnjaci	3.9
Albanci	5.1
Muslimani	9.4
Ostali	4.9
UKUPNO	100.0

1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

Kada je o povjerenju u institucije riječ ovo istraživanje nije donijelo novine (tabela 4). Dakle, već duži period stanje na vrhu ljestvice koja pokazuje povjerenje u institucije ostaje nepromijenjeno. Srpska pravoslavna crkva se nalazi na prvom mjestu (3.40); dakle, svi događaji i sporadični sukobi na liniji između “svjetovne” i crkvene vlasti bitno ne ugrožavaju položaj i stepen povjerenja crnogorskih građana u ovu instituciju. Predsjednik (2.93) i Vlada (2.80) i dalje uživaju prilično visok stepen povjerenja u društvu. Nakon ovih institucija slijede Policija (2.66), Skupština (2.64), Sudstvo (2.46) i CPC (2.45). I na samom kraju, snažno prikovane za dno ljestvice, nalaze se političke partije kojima građani najmanje vjeruju.

Tabela 4: Rang povjerenja u institucije

Rang / Institucija		N	K	SD
1	Srpska pravoslavna crkva	752	3.40	1.583
2	Predsjednik Crne Gore	906	2.93	1.450
3	Vlada Crne Gore	904	2.80	1.407
4	Policija Crne Gore	899	2.66	1.299
5	Skupština Crne Gore	891	2.64	1.278
6	Sudstvo Crne Gore	883	2.46	1.255
7	Crnogorska pravoslavna crkva	715	2.45	1.494
8	Političke partije u Crnoj Gori	851	2.27	1.152

**N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; K – koeficijent povjerenja;
SD – standardna devijacija;**

Ukoliko sagledamo rezultate sa stanovišta trenda, vidjećemo da je stepen povjerenja koji uživa SPC standardno visok sa manjim pozitivnim ili negativnim trendovima u određenim periodima. Predsjednik, Vlada i policija bilježe pozitivan trend u odnosu na prethodna tri istraživanja. Primjećujemo i to da se u donjem dijelu ljestvice već duži period nalaze Skupština, sudstvo, CPC i već standardno političke partije u Crnoj Gori. Dakle, partije kao nosioci verbalnih političkih obračuna i politike etiketiranja “druge strane”, kumulativno nanose štetu sebi i svome legitimitetu kao institucije koje su nosioci društveno-političkog života u Crnoj Gori.

Tabela 5: Rang povjerenja u institucije (trend)

Rang / Institucija		K (koeficijent povjerenja)			
		Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Jun '08.
1	Srpska pravoslavna crkva	3.40	3.42	3.38	3.40
2	Predsjednik Crne Gore	2.86	2.84	2.90	2.93
3	Vlada Crne Gore	2.80	2.72	2.72	2.80
4	Policija Crne Gore	2.68	2.60	2.60	2.66
5	Skupština Crne Gore	2.68	2.66	2.59	2.64
6	Sudstvo Crne Gore	2.57	2.50	2.41	2.46
7	Crnogorska pravoslavna crkva	2.55	2.56	2.31	2.45
8	Političke partije u Crnoj Gori	2.34	2.36	2.28	2.27

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; K – koeficijent povjerenja;
SD – standardna devijacija;

2. ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE

Pitanje zadovoljstva radom Vlade tradicionalno je sastavni dio naših istraživanja. Možemo ustvrditi da već iz istraživanja u istraživanje dobijamo približno iste rezultate. Dakle, ukupno nezadovoljstvo je u različitim stepenima (43%), znatno veće od ukupnog zadovoljstva njenim radom (28.2). Pri tom treba napomenuti da postoji i značajna skupina onih koji su neopredijeljeni po ovom pitanju (28.8).

Deficit povjerenja u Vladu karakteristika je svakog društva u tranziciji. Kao razlog za takvo stanje nameće se činjenica da veoma često reforme koje vlada sprovodi proizvode negativne društvene posljedice koje se ogledaju uglavnom u povećanju stope nezaposlenosti kao i socijalnoj polarizaciji stanovništva, koja je direktni rezultat liberalizacije tržišta. Takođe, vlada u podijeljenoj političkoj javnosti je stalno na udaru opozicionih partija koje gotovo svakodnevno, sa pravom ili ne, vladu prozivaju za korupciju, povezanost sa organizovanim kriminalom itd. Dakle, logičan proizvod toga je nizak stepen povjerenja, tj. visok stepen nezadovoljstva radom Vlade.

Tabela 6: Zadovoljstvo radom Vlade

ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE	%
Veoma nezadovoljni	26.6
Uglavnom nezadovoljni	16.4
Ni zadovoljni ni nezadovoljni	28.8
Uglavnom zadovoljni	18.7
Veoma zadovoljni	9.5

2. POVJERENJE U POLITIČARE/JAVNE LIČNOSTI

Posljednja sondaža političkog javnog mnjenja dala je slične rezultate kao i prilikom prethodnog mjerenja. Dakle, i dalje je najpopularnija javna ličnost u Crnoj Gori direktorica MANS-a, Vanja Čalović (3.21). Prilično visok stepen povjerenja i blagi pozitivan trend u odnosu na prethodno istraživanje bilježe Filip Vujanović (3.04) i Milo Đukanović (3.01). Dok je potpredsjednica Vlade, dr Gordana Đurović (2.86) zabilježila skoro identičan rezultat kao i prilikom prethodne sondaže, uz blagi pozitivan trend. Interesantno je napomenuti i to da je lider PzP-a, Nebojša Medojević (2.49) zabilježio negativan trend u odnosu na istraživanje iz februara mjeseca. I na samom začelju skale koja mjeri stepen povjerenja u političare i javne ličnosti, stanje je i dalje nepromijenjeno, dakle tu se nalaze gospoda Vasilj Siništaj (1.60) i Rafet Husović (1.58).

Tabela 7: Rang povjerenja u političare/javne ličnosti

Rang političara/javnih ličnosti		Feb '08.	Jun '08.		
		PO	N	PO	SD
1	Vanja ČALOVIĆ	3.16	823	3.21	1.588
2	Filip VUJANOVIĆ	3.06	895	3.04	1.549
3	Milo ĐUKANOVIĆ	2.96	889	3.01	1.724
4	Gordana ĐUROVIĆ	2.89	837	2.86	1.492
5	Srdan MILIĆ	2.42	840	2.56	1.456
6	Vujica LAZOVIĆ	2.39	763	2.51	1.398
7	Nebojša MEDOJEVIĆ	2.65	873	2.49	1.356
8	Andrija MANDIĆ	2.30	843	2.39	1.477
9	Ranko KRIVOKAPIĆ	2.36	877	2.34	1.509
10	Ranko KADIĆ	2.01	810	2.19	1.389
11	Predrag POPOVIĆ	1.94	828	2.10	1.275

12	Miodrag ŽIVKOVIĆ	1.99	844	2.07	1.206
13	Zoran ŽIŽIĆ	1.93	827	2.01	1.246
14	Emilo LABUDOVIĆ	1.88	816	1.97	1.262
15	Ferhat DINOŠA	1.85	826	1.93	1.283
16	Mehmet BARDHI	1.66	822	1.72	1.133
17	Vasilj SINIŠTAJ	1.58	774	1.60	1.038
18	Rafet HUSOVIĆ	1.64	745	1.58	1.030

N – broj ispitanika koji su iznijeli stav; PO- Prosječna ocjena;
SD – standardna devijacija

3. IZBORNA PREFERENCIJA

Mjerenje rejtinga političkih partija je standardno sastavni dio naših istraživanja (tabela 8). I dalje je ubjedljivo prva po rejtingu DPS sa 47.4%, što u odnosu na prethodna tri mjerenja predstavlja najveći koeficijent. Dakle, bilježimo blagi rast rejtinga ove partije. Druga članica koalicije je takođe zabilježila određeni (minimalan) pozitivan trend (4.2), što je ipak manje u odnosu na mjerenje iz septembra 2007. kada je ova partija imala 5% povjerenja. Najnegativniji trend od svih političkih partija bilježi PzP (10.8), što je sveukupno za više od pola manje od rezultata koji je PzP imao u junu 2007 (22.4). Dalje, SNS ostaje pojedinačno najjača opoziciona partija sa najboljim rezultatom u poslednja četiri istraživanja (14.4). Na drugoj strani, SNP je partija koja je ostvarila najveći pozitivan trend; u odnosu na istraživanje iz juna 2007. kada je SNP imao 6.1, godinu dana nakon toga registrujemo vrlo značajan rast povjerenja (11.1) u ovu partiju. Dakle, možemo ustvrditi da je promjena na vrhu partije, kao i jasna profilacija kao proevropske i građanske stranke, na duge staze donijela korist. I na kraju, na samoj ivici cenzusa, nalaze se Liberalna partija (1.7) i Partija srpskih radikala (2.4).

Tabela 8: Izborna preferencija (trend)

Politička partija	%			
	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Jun '08.
DPS	41.1	43.5	44.5	47.4
SDP	3.6	5.0	3.0	4.2
PzP	22.4	19.4	18.1	10.8
SNS	12.2	12.7	11.2	14.4
SNP	6.1	7.1	9.7	11.1
LPCG	2.8	2.5	2.0	1.7
Srpski radikali	3.0	1.6	2.0	2.4

4. POVJERENJE U MEDIJE

Treba istaći da je medijska scena u Crnoj Gori tokom svog razvoja prošla kroz niz etapa. Medijska scena u Crnoj Gori danas je sasvim drugačija od one koja je karakterisala period prije tranzicije. U periodu real-socijalizma mediji su predstavljali jedan od važnih elemenata ideološke reprodukcije društva. Ovakvo stanje u medijima u ovom periodu je deklarativnog karaktera, a informisanje u službi održanja socijalističkog društva i njegovih istina se ne može okarakterisati kao cenzura, već kao sistem koji počiva na jedinstvenoj matrici. Teško je, gotovo nemoguće, zamisliti sferu političkog u modernim državama i u masovnim društvima bez medijske komponente. Značaj medija u modernim društvima možda najbolje oslikavaju stavovi gdje se ističe da mediji predstavljaju četvrtu "silu" u državi. U svakom slučaju, može se istaći da se danas politika usvaja i prosljeđuje putem medija a značaj medija po demokratiju uopšte je više nego značajan. Svojevrsnu sintetizaciju relacije mediji-demokratija možemo vidjeti kroz stav da mediji mogu postojati bez demokratije, ali demokratija danas bez slobodnih i profesionalnih medija nije moguća. Stoga, neizbježan dio našeg istraživanja javnog mnjenja jeste područje medija i percepcija koju građani imaju u odnosu na ključne medijske subjekte u Crnoj Gori.

Mediji su ovoga puta zaista bili u fokusu našeg istraživanja; posvetili smo im prilično kompletan i obiman set pitanja u našem upitniku. Prvi dio u istraživanju povjerenja koje građani imaju kada su mediji u pitanju je posvećen televiziji. Ispitanici su zamoljeni da ocijene u kom stepenu su pojedine televizije, svojim radom zadobili njihovo povjerenje.

Tabela 9: Povjerenje u televiziju (%) - Trend

TV stanice	Jun 06.	Sept. 06.	Feb 07.	Jun 07.	Sep/okt 07.	Feb 08.	Jun 08.
TV CG	29.0	28.5	26.3	26.0	25.4	24.1	21.0
TV ELMAG	13.7	16.0	10.8	9.9	14.4	10.6	10.9
TV MONTENA	4.7	3.5	3.6	2.8	4.1	3.3	1.8
TV MBC	2.1	2.8	2.3	3.3	0.9	1.6	2.3
TV PINK	13.3	13.6	16.2	16.4	14.5	11.3	15.8
TV IN	28.7	23.8	27.0	27.6	28.5	34.3	26.7
ATLAS TV	2.3	-	-	7.6	6.5	6.1	6.1
TV VIJESTI	-	-	-	-	-	-	1.4
RTS	1.6	2.0	1.4	1.4	1.6	5.2	5.8
Ostale TV	4.7	9.9	12.5	5.2	4.1	3.5	8.2

Iz gornje tabele vidimo da TV IN i dalje uživa najviše povjerenja, koje ovog puta iznosi 26.7 odsto. Na drugom mjestu nalazi se TVCG, kojoj je junskom istraživanju

povjerenje dalo 21 odsto građana Crne Gore. Naravno, ove dvije televizije su i dalje dominantne, kada je povjerenje u pitanju; u odnosu na ostale televizije trend pokazuje da TV IN bilježi značajan pad povjerenja dok TVCG takođe bilježi negativan trend ali u manjoj mjeri. Ipak, procenti građana koji vjeruju TV IN i TV CG jesu jako visoki sami po sebi. Crnogorski dio najpopularnije balkanske televizije, TV PINK, se učvrstio na trećem mjestu kada je povjerenje u pitanju i zabilježio pozitivan trend rasta od četiri procenta. TV ELMAG je ostala na nivou od predhodnog istraživanja, kao i TV ATLAS. Interesantno je da RTS, prisutna preko kablovskih operatera, uživa podršku od 5.8 odsto.

Tabela 10: Povjerenje u Radio (%) - Trend

Radio stanice	Jun 06.	Sept. 06.	Feb 07.	Jun 07.	Sep/okt 07.	Feb 08.	Jun 08.
Radio Crne Gore	30.3	28.8	22.2	23.7	21.4	26.2	13.4
Radio Elmag	23.4	25.1	20.3	20.4	23.9	20.6	25.3
Radio D	8.6	4.9	11.0	6.4	10.1	9.4	9.4
Antena M	6.3	5.1	5.5	2.9	3.3	3.7	4.9
Radio Montena	2.0	4.2	2.6	2.8	1.9	2.1	1.1
Radio Svetigora	1.4	2.2	2.1	1.4	-	1.2	1.2
Radio Slobodna Evropa	0.6	0.5	1.9	0.9	0.2	1.3	0.8
Atlas Radio	-	-	-	5.6	7.0	5.6	6.3
Lokalne radio stanice	19.3	17.0	25.8	28.6	26.3	15.8	21.0
Ostale radio stanice	8.2	12.1	8.6	7.3	6.0	14.2	16.5

Kada je riječ o radio stanicama, Radio Elmag za razliku od drugog medija u vlasništvu ove kompanije uživa najveće povjerenje kada su radio stanice u pitanju. Elmagu je ovoga puta povjerenje ukazalo 25.3 odsto građana, čak 5 odsto više nego u prošlom istraživanju. Najveći pad bilježimo kod Radija Crne Gore, više od 13 odsto manje građana u odnosu na prošlo istraživanje vjeruje ovom radiju. Značajnije povjerenje uživaju još Radio D sa 9.4 %, Atlas Radio sa 6.3% i Antena M sa 4.9 procenta. Kod ova tri radija, u odnosu na predhodno istraživanje, bilježimo blagi pozitivan trend. Posebnu kategoriju čine lokalne radio stanice kojima vjeruje 21 procenat građana, što je značajan porast u odnosu na prošlo istraživanje.

Tabela 11: Povjerenje u dnevne novine (%) - Trend

Dnevne novine	Jun 06.	Sept. 06.	Feb 07.	Jun 07.	Sep/okt 07.	Feb 08.	Jun 08.
POBJEDA	13.0	12.6	14.1	11.9	12.0	12.6	13.3
VIJESTI	46.7	47.9	44.0	42.1	50.8	48.5	44.9
DAN	31.9	33.0	35.1	35.4	32.4	32.2	34.1
REPUBLIKA	1.6	1.4	0.7	1.5	1.0	0.9	0.8
POLITIKA	0.9	1.0	0.7	1.5	-	0.8	1.1
VEČERNJE NOVOSTI	5.3	3.3	2.2	3.5	3.1	3.7	4.4
BLIC	-	-	0.1	0.7	0.3	0.6	1.3
OSTALE NOVINE	0.6	0.7	3.0	3.3	0.4	0.8	-

Kada su dnevne novine u pitanju, *Vijesti* sa podrškom od 44.9 odsto su i dalje na prvom mjestu, kada je povjerenje građana u pitanju kod štampanih medija. Ipak, trend pokazuje da su *Vijesti* zabilježile negativan trend u odnosu na predhodno istraživanje. Pozitivan trend od 2 odsto je zabilježila dnevna novina *Dan*, i sada uživa podršku od 34.1 odsto građana Crne Gore. Korak u odnosu na dva pomenuta lista, jedino koliko toliko drži još uvijek zvanična državna novina, *Pobjeda*, kojoj vjeruje 13.3 odsto građana Crne Gore.

Posebno mjesto u djelovanju svakog medija zauzima Informativni program. Često se kod građana Crne Gore čuju zamjerke da pojedine televizije prećutkuju ili pak favorizuju pojedine vijesti u zavisnosti od kursa uređivačke politike datog medija. Činjenica je da je nepristrasnost ključna vrijednost i princip u radu medija. Nepristrasnost, dakako, ne može značiti apsolutnu neutralnost prema svakom medijskom sadržaju ali nije, naravno, ni nužno svakom mišljenju plasiranom u program određenih medija suprotstaviti drugačije mišljenje. Jednostavno informativni program, a posebno njegova politička dimenzija, mora imati slobodu da ispituje bilo koju temu sve dok za to postoje dovoljni razlozi i interesovanje i posebno voditi računa da kada se iznose suprotstavljena mišljenja ne smiju se pogrešno, tendenciozno ili bilo kako manipulativno interpretirati.

Dakle, informativni programi trebaju na uravnotežen način gledaocima, slušaocima i čitateljima ponuditi sadržaje sa dovoljno činjenica i tako im ostaviti dovoljno prostora da sami mogu formirati mišljenje. Programska reputacija tačnog i nepristrasnog informatora je ono čemu mediji moraju težiti ukoliko žele na pravi način izgraditi svoj kredibilitet pred javnim mnjenjem Crne Gore.

Tabela 12: Gledanost Informativnog programa

TV stanice	Gledam svakodnevno	Gledam manje-više redovno	Gledam ponekad	Gledam rijetko	Nikada ne gledam
TV CG 1	25.2	18.8	23.1	16.5	16.4
TV CG 2	15.4	16.2	26.8	18.7	22.9
TV IN	23.8	24.7	27.1	14.0	10.4
TV ATLAS	10.8	17.2	31.4	20.5	20.1
TV ELMAG	11.2	10.5	20.0	18.0	40.2
TV MONTENA	4.2	7.3	19.5	19.5	49.4
TV MBC	4.8	9.9	26.5	22.9	36.0
TV VIJESTI	4.9	5.0	11.0	12.7	66.4
TV PINK	24.7	15.9	19.6	14.2	25.7
Lokalna TV	14.9	13.4	15.6	13.4	42.7
RTS	16.8	9.6	17.8	13.6	42.2

U Tabeli 12 vidimo rezultate našeg istraživanja kada je gledanost informativnog programa u pitanju. Tako vidimo da 25.2 odsto građana svakodnevno gleda informativni program TVCG 1 dok ih 18.8 odsto taj program gleda manje više redovno. Na drugom mjestu, uslovno rečeno, nalazi se TV *IN* sa svojim informativnim programom. Konkretno, 23.8 odsto građana Crne Gore svakodnevno prati informativni program TV *IN* dok njih 24.7 odsto to čini povremeno. S druge strane, najlošije kotirani informativni program imamo kod TV *Vijesti* gdje čak 66.4 odsto nikad ne gleda dok 12.7 odsto to čini rijetko. Informativni program TV *Montene* ne gleda nikad 49.4 odsto građana dok ih 19.5 to čini rijetko. Kada je TV *Elmag* u pitanju 40.2 odsto građana ne gleda nikad informativni program ove televizije dok 18 odsto to čini rijetko.

Kad je u pitanju povjerenje građana u informativni program stvari ne stoje bitno drugačije. Najviše građana, što korelira sa gore navedenim podacima, ima veliko povjerenje u TV *IN*, njih 21 odsto. Dalje, TV *IN* uglavnom vjeruje 30.3 odsto građana tako da preko 50 odsto građana, u većoj ili manjoj mjeri, vjeruje ovoj televiziji. Državnoj televiziji u velikoj mjeri vjeruje 18.3 odsto građana, dok uglavnom vjeruje 25.3 odsto građana. U kategoriju televizija, kada je povjerenje u informativni program u pitanju, ulazi i televizija *Pink* čiji informativni program s velikim povjerenjem prati 17 odsto građana dok joj uglavnom vjeruje 24.2 odsto građana Crne Gore. Kada je u

pitanju nepovjerenje TV *Vijesti* prednjače, odnosno 31.9 odsto građana im ne vjeruje u potpunosti dok ima uglavnom ne vjeruje 12.2 odsto građana.²

Tabela 13: Povjerenje u informativni program

TV stanice	Imam veliko povjerenje	Uglavnom im vjerujem	Nekad vjerujem, nekad ne vjerujem	Uglavnom im ne vjerujem	Uopšte im ne vjerujem
TV CG 1	18.3	25.3	32.4	7.7	16.3
TV CG 2	15.1	25.8	33.2	8.7	17.3
TV IN	21.0	30.3	30.5	7.0	11.3
TV ATLAS	11.3	27.7	37.6	9.5	13.8
TV ELMAG	12.7	23.1	32.8	11.9	19.5
TV MONTENA	5.5	19.1	38.6	12.6	24.3
TV MBC	5.2	23.0	41.0	11.7	19.1
TV VIJESTI	6.3	15.8	33.8	12.2	31.9
TV PINK	17.0	24.2	34.6	8.8	15.3
Lokalna TV	15.1	21.5	32.3	8.7	22.4
RTS	18.1	17.4	31.8	8.8	23.9

Ni kada je riječ o printanim medijima, koji imaju snažan uticaj na javno mnjenje, stvari ne stoje bitno drugačije u odnosu na predhodno istraživanje. *Vijesti* su sa 20.7 odsto građana koji im vjeruju u velikoj mjeri i 24.6 odsto građana koji im uglavnom vjeruju ubjedljivo na najboljoj poziciji kada su štampani mediji u pitanju. Dnevna novina *Dan* se nalazi na *drugom* mjestu sa 16.1 odsto građana koji joj u velikoj mjeri vjeruju i 19.3 odsto građana koji joj uglavnom vjeruju. Korak sa *Vijestima* i *Dan*-om, kada je povjerenje u pitanju, donekle drži još samo *Pobjeda* kojoj u potpunosti vjeruje 10.9 odsto građana, dok joj uglavnom vjeruje 17.8 odsto građana Crne Gore.

² Kada je *gledanost* i povjerenje kod ove televizije u pitanju, treba imati u vidu da je televizija *Vijesti* najmlađa crnogorska televizija i da još uvijek nije prisutna u većem broju gradova u Crnoj Gori. Te u svjetlu te činjenice treba promatrati dobijene podatke.

Tabela 14: Povjerenje u dnevne novine

Dnevne novine	Imam veliko povjerenje	Uglavnom im vjerujem	Nekad vjerujem, nekad ne vjerujem	Uglavnom im ne vjerujem	Uopšte im ne vjerujem
POBJEDA	10.9	17.8	34.4	12.0	24.9
VIJESTI	20.7	24.6	30.1	6.5	18.1
DAN	16.1	19.3	34.2	9.8	20.7
REPUBLIKA	2.6	12.7	35.9	12.9	35.9
POLITIKA	3.5	13.2	37.6	12.7	32.9
VEČERNJE NOVOSTI	8.4	16.9	35.6	9.9	29.2
BLIC	5.5	14.6	36.5	11.0	32.4

Uloga medija u pospješivanju procesa koji vode ka stabilizaciji društva, ka jednom održivom, stabilnom demokratskom društvu sa, na zdravim osnovama utemeljenim institucijama, je obzirom na njihovu moć, nemjerljiva. U Crnoj Gori i dalje postoji snažna potreba određenih političkih subjekata da utiču na medije i da preko njih u javnosti mobilišu podršku za svoje političke platforme. Činjenica je da se u modernim demokratijama vlada na osnovu javnog mnjenja i da mediji danas jesu snažna poluga kreiranju razvoja javnog mnjenja u vezi sa pojedinim pitanjima. Stoga je od presudnog značaja da mediji djeluju koliko je moguće nepristrasno i nezavisno jer jedino tako se promoviše princip konstantnog dijaloga koji onemogućava monopol bilo koje ideje, monopol na istine i monopol na formiranje javnog mnjenja.

Poseban segment našeg istraživanja konstantno jeste i mjerenje podrške evropskim i euroatlantskim integracijama Crne Gore.

Vidimo da je, kada je u pitanju proces pridruživanja Evropskoj Uniji, podrška i dalje stabilna i jako visoka. Dakle, u junu 70.8 odsto građana Crne Gore je podržavalo članstvo u EU dok ih se 12.2 odsto protivilo tome. Nesumnjivo da je proces integracija u EU i dalje jako dobro prihvaćen uprkos postojećim neslaganjima u vladajućim krugovima kada treba podnijeti aplikaciju za status zemlje kandidata kao i ne optimističkim tonovima koji dolaze iz diplomatskih predstavništava zemalja EU.

Tabela 15: Članstvo u EU

Stav	Period istraživanja					
	Feb '07.	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.	Jun '08.
DA	74.0	78.3	72.4	72.8	78.2	70.8
NE	8.4	6.5	9.4	9.2	9.1	12.1
Nema određeno mišljenje	17.6	15.2	18.2	18.0	12.7	17.1

Kada je riječ o članstvu u NATO stvari stoje potpuno drugačije. Članstvu u NATO protivi se 46.7 odsto građana Crne Gore dok podršku ovom procesu daje svega 26.3 odsto građana. Komunikaciona strategija Vlade Crne Gore je u jeku primjene, međutim konkretni rezultati izostaju. Činjenica je da ukoliko se želi postići da javno mnjenje većinski podrži ulazak u NATO onda to isto javno mnjenje mora imati daleko razvijeniju svijest o tome šta je nacionalna bezbjednost, šta su globalni izazovi, rizici i prijetnje danas, kada je Crna Gora u pitanju. Ovo se može postići samo ukoliko se poveća informisanost i edukovanost građana o tome šta proces pridruživanja NATO-u predstavlja za Crnu Goru. Da bi došlo do određenog napretka u ovoj oblasti neophodno je da i zagovornici i oponenti ove ideje detaljnije, podrobnije i argumentovanije iznose svoje stavove, što će rezultirati većim brojem društvenih subjekata uključenih u ovaj proces.

Tabela 16: Članstvo u NATO

Stav	Period istraživanja					
	Feb '07.	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.	Jun '08.
DA	36.6	32.9	32.4	29.5	33.1	26.3
NE	34.6	39.7	40.7	44.2	43.1	46.7
Nema određeno mišljenje	28.8	27.4	26.9	26.3	23.8	27.0

Iako saradnja sa Haškim Tribunalom nije podavno u fokusu crnogorske javnosti, iako se sam Haški Tribunal nalazi u specifičnom momentu svog trajanja, ipak smo još jednom izmjerili podršku u procesu saradnje sa ovim sudom koji nesumnjivo ima specifičnu ulogu u modernim balkanskim odnosima sa snažnim uticajem na njihov budući izgled.

Tabela 17: Saradnja sa Haškim Tribunalom

Stav	Period istraživanja					
	Feb '07.	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.	Jun '08.
DA	45.3	48.2	47.7	49.2	47.2	46.1
NE	32.6	30.6	29.5	29.8	31.6	31.2
Nema određeno mišljenje	22.1	21.2	22.8	21.0	21.2	22.7

Dakle, vidimo da radikalnih promjena nije bilo i da je podrška na dosta visokom nivou, posebno u odnosu na podršku NATO u. Za saradnju sa Haškim tribunalom se opredjelilo 46.1 odsto građana dok se toj saradnji protivi 31.2 odsto građana Crne Gore. U odnosu na predhodna istraživanja primjetan je blagi negativan trend, odnosno sada imamo nešto veći broj protivnika saradnji sa Haškim tribunalom, koji iznosi 31.2 odsto.

Novembar 2008.

Činjenica je da istraživanja javnog mnjenja uvijek privlače veliku pažnju svih relevantnih političkih i uopšte društvenih subjekata. A posebno ako se kao predmet *mjerenja* nađu specifični, aktuelni i krucijalni društveni fenomeni određene socijalne političke zadatosti. U društvenim i naučnim krugovima Crne Gore se najčešće vode rasprave o tome koliko je relevantno i tačno određeno istraživanje a koliko je ono instrument manipulacije, i to ne rijetko od strane ne kompetentnih subjekata. Daleko manje pažnje se poklanja tome šta *Javno mnjenje* predstavlja, šta se podrazumijeva pod njim, koji sve sadržaji ulaze u koncept *Javnog mnjenja* i konkretno šta je to što se danas tako često mjeri od strane raznih agencija. Nesumnjivo je da u društvenim naukama postoji potreba za teorijskim određivanjem koncepata javnog mnjenja. To posebno dobija na značaju ako se imaju u vidu sličnosti odnosno ne uvijek jasne razlike između pojma *javno mnjenje* i srodnih koncepata poput političke kulture, vrijednosti i tome slično. Teorijsko određenje javnog mnjenja uglavnom zavisi od dvije stvari: pripadnost autora određenoj disciplini i njegovo preferiranje određenog teorijskog pravca. Činjenica je da postoji ogromna ekstenzivnost i diverzifikacija u definisanju ovoga složenog dvočlanog pojma. Lepeza definisanja je široka, neke definicije su jako konkretne a neke dolaze do krajnosti operacionalizacije da je definicija javnog mnjenja u stvari samo mjerenje istog odnosno načela mjerenja. U širokoj lepezi nalazimo da je javno mnjenje “socijalni sud samosvjesne zajednice o nekom opšteznačajnom pitanju poslije racionalne javne diskusije“ (Young 1923), da je javno mnjenje “izraz pogleda, vrijednosnih sudova ili sklonosti opšte ili bilo koje specijalne publike” (Habermas, 1969), ili jedna krajnje elitistička interpretacija da je ono “onaj sentiment o određenom predmetu koji izražavaju najbolje informisane, najinteligentnije i najmoralnije osobe u nekoj zajednici” (Mc Kinnon 1886), da je javno mnjenje „mješavina brojeva i inteziteta“ (Munro 1939). Naravno, nije nam namjera bila da navođenjem ovih različitih definicija favorizujemo njih u odnosu na druge već samo da damo prikaz šarolikosti u teorijskom polju kada je javno mnjenje u pitanju.

Dakle, u uvodnom dijelu prije prezentacije rezultata našeg najnovijeg istraživanja, nastojali smo pokazati svu širinu koncepta javnog mnjenja u modernoj filozofiji i sociologiji s ciljem da čitacoci imaju u vidu kompleksnost nečega što istraživanje javnog mnjenja danas obuhvata.

Novembarsko istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno u periodu od od 21. do 28.11.2008 godine, na uzorku od 1013 ispitanika kojim je obuhvaćeno 9 crnogorskih opština: Pljevlja, Berane, Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg-Novi, Bar i Ulcinj. Uzorak korišćen u istraživanju predstavlja rezultat standardne procedure uzorkovanja na dvoetaptom stratifikovanom principu, sa slučajnim izborom ispitanika u okviru izbora finalnih jedinica izbora (mjesne zajednice). U svakom popisnom krugu učestvovalo je između 5 i 7 ispitanika. U konačnom ishodu uzorak je reprezentativan za cjelokupno punoljetno stanovništvo Crne Gore (tabele 1-5). Reprezentativnost uzorka je korigovana post-stratifikacijskom procedurom ponderisanja, pri čemu su kao princip korekcije korišćeni podaci sa posljednjeg popisa, a kriterijumi su bili pol, nacionalna pripadnost i starost ispitanika.

Tabela 1: Polna struktura ispitanika

Polna struktura ispitanika	%
Muškarci	48.7
Žene	51.3
UKUPNO	100.0

Tabela 2: Starost

Godine po kategorijama	%
18-34	35.0
35-54	36.7
55+	28.3
UKUPNO	100.0

Tabela 3: Obrazovna struktura ispitanika

Obrazovna struktura ispitanika	%
Bez obrazovanja	0.5
Osnovno obrazovanje	11.1
Srednje obrazovanje	58.3
Više obrazovanje	15.6
Visoko obrazovanje	14.5
UKUPNO	100.0

Tabela 3: Nacionalna struktura ispitanika

Nacionalnost ispitanika	%
Crnogorci	43.2
Srbi	32.6
Bošnjaci	3.7
Albanci	5.5
Muslimani	8.3
Ostali	6.7
UKUPNO	100.0

1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

I ovoga puta neizostavni dio našeg mjerenja bilo je povjerenje u institucije koje funkcionišu u crnogorskom društvu. Poslije najnovijeg istraživanja u mogućnosti smo da vidimo da je Srpska pravoslavna crkva zadržala prvo mjesto kao institucija od najvećeg povjerenja (3.50) i pri tom je zabilježila pozitivan trend u odnosu na prošlo istraživanje. Pozitivan trend, kada je povjerenje građana u pitanju, bilježi i institucija Predsjednika Crne Gore (2.97) kao i Vlada Crne Gore (2.84).

Tabela 5: Povjerenje u Institucije (Trend)

Rang / Institucija		K (koeficijent povjerenja)			
		Sep/okt '07.	Feb '08.	Jun '08.	Nov '08.
1	Srpska pravoslavna crkva	3.42	3.38	3.40	3.50
2	Predsjednik Crne Gore	2.84	2.90	2.93	2.97
3	Vlada Crne Gore	2.72	2.72	2.80	2.84
4	Policija Crne Gore	2.60	2.60	2.66	2.70
5	Skupština Crne Gore	2.66	2.59	2.64	2.71
6	Sudstvo Crne Gore	2.50	2.41	2.46	2.54
7	Crnogorska pravoslavna crkva	2.56	2.31	2.45	2.51
8	Političke partije u Crnoj Gori	2.36	2.28	2.27	2.38

Blage pozitivne trendove mjerimo i kod svih ostalih institucija, što jeste pozitivan pomak. Međutim, zabrinjavajuće je što i dalje, kada su u pitanju institucije kao Vlada, Policija, Sudstvo, Skupština imamo jako slabo ocjenjeno povjerenje. Prije svega, jer se radi o institucijama koje imaju izuzetno jak uticaj na svakodnevni život crnogorskih građana i, uopšte, radi se o institucijama sa jasno definisanim, širokim ovlašćenjima i odgovornostima u većini društava.

2. ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE CRNE GORE

Crna Gora i njena izvršna vlast spadaju u izuzetke od pravila da je vlada svake zemlje u tranziciji vlada ograničenog roka trajanja a koje je često potvrđivano na političkim scenama bivših komunističkih zemalja. Iz ovoga bi bilo pogrešno odmah zaključiti da su građani Crne Gore zadovoljni radom aktuelnih nosilaca izvršne vlasti. Naprotiv, vidimo da je broj veoma nezadovoljnih građana 24.4 odsto, iako manji u odnosu na pređašnje istraživanje, ipak jako visok. Posebno ako se uzme u obzir i kategorija uglavnom nezadovoljnih kojih je 18.0 odsto, tako da imamo 42.4 odsto građana koji su manje ili više nezadovoljni radom Vlade Crne Gore.

Tabela 6: Zadovoljstvo radom Vlade Crne Gore

Zadovoljstvo radom Vlade Crne Gore	%			
	Sep/Okt '07.	Feb '08.	Jun '08.	Nov '08.
Veoma nezadovoljan	16.7	16.0	26.6	24.4
Uglavnom nezadovoljan	14.2	15.4	15.4	18.0
Ni zadovoljan ni nezadovoljan	38.7	40.6	28.8	28.5
Uglavnom zadovoljan	22.8	21.3	18.7	21.0
Veoma zadovoljan	7.6	6.7	9.5	8.0

S druge strane, uglavnom zadovoljnih je 21.0 odsto dok je u kategoriju veoma zadovoljnih sebe svrstalo samo 8 odsto građana Crne Gore. Dakle, u kategoriju manje ili više zadovoljnih imamo 29 odsto građana Crne Gore što je daleko manje u odnosu na kategoriju u koju spadaju građani nezadovoljni radom aktuelne vlade. Svakako, ovo je podatak koji analitičare političkih prilika u Crnoj Gori stavlja u nezgodnu situaciju da objasne kontinuirano jačanje partija na vlasti uprkos ovolikom stepenu nezadovoljstva građana radom same vlade.

Najčešće ponavljana teza jeste nedostatak dovoljno kvalitetne alternative, alternative koja bi trebala biti oličena u modernoj, građanskoj opoziciji koja djeluje sa jasnom strategijom. Ipak, neophodno je istaći da je pitanje partijske preferencije ipak pitanje *per se* kada je Crna Gora, sa svim svojim osobenostima sfere političkog, u pitanju.

3. POVJERENJE U POLITIČARE I JAVNE LIČNOSTI

Velikih promjena kada je u pitanju rang političara i javnih ličnosti u odnosu na predhodno istraživanje nije bilo. I dalje se na prvom mjestu nalazi Vanja Čalović, liderka MANS-a (3.06), kod koje ipak mjerimo negativan trend odnosno manju ocjenu u odnosu na prošlo istraživanje. Aktuelni predsjednik Crne Gore je takođe zadržao drugu poziciju (3.03) dok se na trećem mjestu nalazi Milo Djukanović sa dosta nižom ocjenom (2.95).

Tabela 7: Povjerenje u političare i javne ličnosti

Rang političara/javnih ličnosti		Feb '08.	Jun '08.	Nov '08.		
		PO	PO	N	PO	SD
1	Vanja ČALOVIĆ	3.16	3.21	823	3.06	1.580
2	Filip VUJANOVIĆ	3.06	3.04	906	3.03	1.485
3	Milo ĐUKANOVIĆ	2.96	3.01	909	2.95	1.618
4	Gordana ĐUROVIĆ	2.89	2.86	843	2.84	1.516
5	Srdan MILIĆ	2.42	2.56	833	2.67	1.419
6	Andrija MANDIĆ	2.30	2.39	839	2.43	1.426
7	Vujica LAZOVIĆ	2.39	2.51	766	2.36	1.307
8	Ranko KRIVOKAPIĆ	2.36	2.34	900	2.31	1.428
9	Nebojša MEDOJEVIĆ	2.65	2.49	843	2.31	1.268
10	Ranko KADIĆ	2.01	2.19	812	2.19	1.317
11	Predrag POPOVIĆ	1.94	2.10	831	2.08	1.152
12	Zoran ŽIŽIĆ	1.93	2.01	815	1.97	1.181
13	Miodrag ŽIVKOVIĆ	1.99	2.07	826	1.97	1.084
14	Emilo LABUDOVIĆ	1.88	1.97	800	1.95	1.239
15	Ferhat DINOŠA	1.85	1.93	805	1.81	1.163
16	Mehmet BARDHI	1.66	1.72	790	1.72	1.060
17	Rafet HUSOVIĆ	1.64	1.58	746	1.67	1.026
18	Vasilj SINIŠTAJ	1.58	1.60	756	1.60	0.962

PO-Prosjčna ocjena, SD-Standardna devijacija, N-Broj ispitanika

Takodje visoku ocjenu je dobila i potpredsjednica Vlade Crne Gore, Gordana Đurović (2.84) koju javnost Crne Gore percipira kao ključnu figuru u vođenju procesa evropskih integracija Crne Gore i za očekivati je da će njen rejting i dalje rasti obzirom da Crna Gora ide u dobrom pravcu i dobrom dinamikom, kada su u pitanju evroatlanske integracije. Ostale javne ličnosti su dobile znatno manje ocjene; najinteresantniji je podatak kada je u pitanju Nebojša Medojević, kod kojeg bilježimo negativan trend unazad tri istraživanja (2.65 - 2.49 - 2.31). Ovaj podatak korelira u potpunosti sa sve jačim negativnim trendom *Pokreta za Promjene*, nekada najjače opozicione partije u Crnoj Gori.

4. IZBORNA PREFERENCIJA (TREND)

Na naše pitanje za koga bi glasali ukoliko bi se izbori održali naredne nedjelje, najveći broj ispitanika je odgovorio da bi se odlučili za DPS, odnosno njih 48.7 odsto. Činjenica je da bi zbog prirode izbornog sistema i djelovanja aktivne kampanje to značilo i dobijanje apsolutne vlasti za Demokratsku partiju socijalista. Dakle,

nesumnjivo da je, kada je DPS u pitanju, trend jako pozitivan i da je ova partija ostvarila rast od 5.3 odsto, gledano u odnosu na predhodna četiri istraživanja.

Tabela 8: Ukoliko bi se izbori održali naredne nedjelje Vi bi ste glasali za?

Politička partija	%			
	Sep/okt '07.	Feb '08.	Jun '08.	Nov '08.
DPS	43.5	44.5	47.4	48.7
SDP	5.0	3.0	4.2	4.7
PzP	19.4	18.1	10.8	9.0
SNS	12.7	11.2	14.4	15.0
SNP	7.1	9.7	11.1	12.2
LPCG	2.5	2.0	1.7	1.6
Srpski radikali	1.6	2.0	2.4	1.6

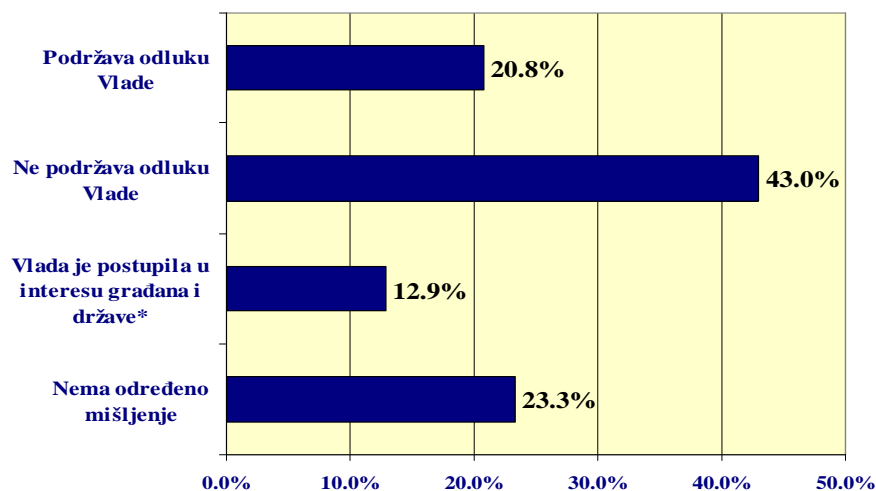
Nesumnjivo najveći gubitnik na političkoj sceni Crne Gore jeste *Pokret za promjene*. Partija koja je slovila za lidera tzv *trećeg puta* u Crnoj Gori je izgubila 10 odsto u odnosu na februarsko istraživanje i sad joj povjerenje daje 9 odsto građana Crne Gore, što je svrstava na četvrtu poziciju. Činjenica je da se *Pokret za promjene* nalazi na prekretnici svog političkog bitisanja. Izbori koji su najavljeni u ovoj partiji jesu uobičajena stvar kada se partije nađu u ovakvim situacijama. Da bi izbori unutar partije dali rezultat, potrebno je imati snažnu partijsku infrastrukturu kadru da proces izvedu do kraja. Ukoliko se dogodi suprotno, efekat će biti krajnje negativan i dovešće do daljeg slabljenja partije, vjerovatno kroz fragmentaciju i produbljivanje svojevrstne političke agonije kroz koju PZP trenutno prolazi. Kada govorimo o razlozima ovakvog sunovrata ove političke opcije, najprije se treba vratiti na početak djelovanja *Grupe za promjene* koja, dok je funkcionisala kao nevladina organizacija, generisala je značajno povjerenje građana. To povjerenje je na izborima poslije referendumu, kada je SNP kao glavna opoziciona politička opcija bio u krizi nakon referendumskog poraza, Pokret za promjene pretvorilo u zavidnu političku snagu. Činjenica je da dobar rezultat na izborima koji je tada ostvaren nije rezultat marljivog političkog djelovanja i postepenog građenja partijske infrastrukture već dobro iskorišćen momenat skorašnje političke istorije Crne Gore. Djelovanje u nemirnom političkom ambijentu, uvijek podijeljene Crne Gore, sa često nejasnim političkim porukama i stavovima, dovelo je pak do konstantnog pada podrške PZPa u biračkom tijelu Crne Gore. Ono što je glavno pitanje jeste da li će PZP smoci snage da se transformiše i promijeni kurs koji zasada nije bio odgovarajući, bar gledano prema rezultatima istraživanja i lokalnih izbora u Kotoru. Na ovo pitanje odgovor ćemo dobiti poslije održavanja unutarizbornog procesa najavljenog u ovom političkom subjektu i parlamentarnim izborima naredne godine.

S druge strane, SNP prema najnovijim podacima ostvaruje rast i sada ima podršku od 12.2 odsto građana Crne Gore. Takođe, rast smo notirali i kod *Srpske narodne stranke*, kojoj bi podršku dalo 15 odsto građana. Ovo je svakako važan podatak za ovu partiju jer njeni lideri trenutno sprovode projekat stvaranja jedne političke partije u koju bi bili uključeni svi subjekti sa nekadašnje Srpske Liste. Dakle, očigledno je da se ta ideja nije percipirala kao negativan potez već naprotiv, kao dobra ideja za dalje političko djelovanje. Pozitivan pomak je zabilježila i Socijaldemokratska partija, 4.7 odsto, koja bilježi konstantno jačanje povjerenja građana Crne Gore.

5. PRIZNAVANJE NEZAVISNOSTI KOSOVA

Najviše pažnje u ovom istraživanju ipak je pripalo pitanju stavova građana u odnosu na priznanje nezavisnosti Kosova od strane Vlade Crne Gore. Radi se o događaju koji je uzdrmao i političku i društvenu scenu Crne Gore i još jednom potvrdio tezu o dubokoj podijeljenosti društva po određenim pitanjima. Ono što treba imati u vidu jeste da smo prilikom mjerenja čekali jedan duži period od samog čina Vlade, prvenstveno jer je za reprezentativno mjerenje neophodno izbjeći period *uzburkanih strasti*. Kao jedna od ponuđenih opcija u okviru pitanja bila je i opcija “Iako imam razumijevanja za stavove onih koji su protiv te odluke, smatram da je Vlada u tom slučaju postupila odgovorno i u interesu građana i države?”. Ovu opciju smo ponudili obzirom na kompleksnost same teme.

Tabela 9: Priznavanje nezavisnosti Kosova



Dakle, 43.0 odsto građana Crne Gore ne podržava odluku Vlade da prizna nezavisnost Kosova. Ovu odluku podržava 20.8 odsto građana, dok 12.9 odsto smatra da iako ima razumijevanja za stavove onih koji su protiv te odluke, smatra da je Vlada u tom slučaju

postupila odgovorno i u interesu građana i države. Određeno mišljenje po ovom pitanju nema 23.3 odsto građana.

Podaci koje smo dobili nam ukazuju da je većina građana Crne Gore protiv odluke Vlade Crne Gore da prizna Kosovo. Činjenica je, ipak, da ni broj pristalica ove odluke Vlade, zajedno sa onima koji misle da je odluka ipak donesena u skladu sa opštim interesom, nije zanemarljiv i možda neočekivano visok. Ono što je svakako interesantno jeste da se većina političkih subjekata složila sa konstatacijom da je odluka ipak prebrzo donesena, da vidljivih benefita od prizanja Kosovske nezavisnosti još uvijek nema, niti su vidljivi u bližoj budućnosti.

6. STAV U VEZI SA NAJAVLJENIM BOJKOTOM PARLAMENTA OD STRANE OPOZICIJE

Ono što je dugo provejavalo u komunikaciji političkih subjekata u Crnoj Gori je bilo i predmet našeg interesovanja. Naime dio opozicije nezadovoljan radom Parlamenta, posebno generalnog sekretara Skupštine i uopšte političkom odlukom Vlade o priznanju Kosova, pozivao je na bojkot rada samog Parlamenta.

Tabela 10: Bojkot Parlamenta

Bojkot parlamenta od strane opozicije	%
Podržava takav stav	16.6
Ne podržava takav stav	37.2
Nema određeno mišljenje	46.6
UKUPNO	100

Istraživanje je pokazalo da građani ne podržavaju ovakav vid političke borbe. Naime, samo 16.6 odsto podržava stav o bojkotu Parlamenta dok mu se protivi 37.2 odsto građana. Dok čak 46.6 odsto građana nema mišljenje o ovom pitanju. Dakle, odluka dijela opozicije da ipak ne podrži ovu inicijativu je, sudeći prema našim rezultatima istraživanja, ipak bila mudriji potez.

7. MEDIJI

Kao i u predhodnom istraživanju poseban segment novembarskog istraživanja javnog mnjenja je posvećen medijima u Crnoj Gori. U prilici smo da sagledamo trend od ukupno osam istraživanja kada je povjerenje u televizijske stanice u pitanju. Najbolje

kotirana je i dalje *TV IN* koja bilježi blagi pozitivan trend i kojoj vjeruje 28.4 odsto građana Crne Gore. Iza televizije *IN* sa i dalje respektabilnim procentom povjerenja nalazi se *TV CG* kojoj vjeruje 20.6 odsto građana. Međutim, ovdje treba primjetiti da *TV CG* i dalje prati negativan trend za razliku od *TV IN*.³

Tabela 11: Povjerenje u televiziju (Trend)

TV stanice	Sept. 06.	Feb 07.	Jun 07.	Sep/okt 07.	Feb 08.	Jun 08.	Nov 08.
TV CG	28.5	26.3	26.0	25.4	24.1	21.0	20.6
TV ELMAG	16.0	10.8	9.9	14.4	10.6	10.9	9.2
TV MONTENA	3.5	3.6	2.8	4.1	3.3	1.8	1.7
TV MBC	2.8	2.3	3.3	0.9	1.6	2.3	1.1
TV PINK	13.6	16.2	16.4	14.5	11.3	15.8	11.8
TV IN	23.8	27.0	27.6	28.5	34.3	26.7	28.4
ATLAS TV	-	-	7.6	6.5	6.1	6.1	7.0
TV VIJESTI	-	-	-	-	-	1.4	2.8
RTS	2.0	1.4	1.4	1.6	5.2	5.8	8.1
Ostale TV	9.9	12.5	5.2	4.1	3.5	8.2	9.3

TV Pink je zabilježila značajan pad povjerenja u odnosu na predhodno istraživanje, sada joj vjeruje 11.8 odsto građana. Od ostalih televizija respektabilno povjerenje uživa još *TV Elmag* koju je kao televiziju od najvišeg povjerenja navelo 9.2 odsto građana Crne Gore. Interesantan je podatak da svoje mjesto među vodećim televizijama polako pronalazi i *RTS* kojoj vjeruje 8.1 odsto građana Crne Gore i time se nalazi ispred *ATLAS* televizije kojoj vjeruje 7 odsto građana.

Kada je riječ o radio stanicama situacija se takođe nije drastično promijenila u odnosu na prošlo istraživanje. *Elmag* radio i dalje uživa najviše povjerenje kod građana Crne Gore. Sada *Elmag* radiju vjeruje 24.4 odsto, što je blagi pad u odnosu na predhodno istraživanje ali i dalje najveća vrijednost koju mjerimo kada je povjerenje u radio stanice u pitanju.

³ Način ispitivanja povjerenja u televizije je bio takav da su ispitanici bili zamoljeni da navedu televiziju u koju imaju najviše povjerenja.

Tabela 12: Povjerenje u Radio

Radio stanice	Sept. 06.	Feb 07.	Jun 07.	Sep/okt 07.	Feb 08.	Jun 08.	Nov 08.
Radio Crne Gore	28.8	22.2	23.7	21.4	26.2	13.4	17.8
Radio Elmag	25.1	20.3	20.4	23.9	20.6	25.3	24.4
Radio D	4.9	11.0	6.4	10.1	9.4	9.4	4.5
Antena M	5.1	5.5	2.9	3.3	3.7	4.9	4.7
Radio Montena	4.2	2.6	2.8	1.9	2.1	1.1	1.7
Radio Svetigora	2.2	2.1	1.4	-	1.2	1.2	0.7
Radio Slobodna Evropa	0.5	1.9	0.9	0.2	1.3	0.8	0.3
Atlas Radio	-	-	5.6	7.0	5.6	6.3	7.9
Lokalne radio stanice	17.0	25.8	28.6	26.3	15.8	21.0	26.2
Ostale radio stanice	12.1	8.6	7.3	6.0	14.2	16.5	11.7

Radio Crne Gore, koji je nekada važio za radio sa najvećim stepenom povjerenja, sada uživa povjerenje kod 17.8 odsto građana. Ovo je dobar rezultat za *Radio Crne Gore* obzirom da ga je pratio izuzetno negativan trend unazad nekoliko istraživanja. Jako negativan trend, pak, izmjerili smo kada je u pitanju *Radio D* kome sada vjeruje svega 4.9 odsto građana Crne Gore. U odnosu na *Elmag* radio i *Radio Crne Gore* korak drži još *Atlas Radio* kome vjeruje 7.9 odsto građana Crne Gore.

Kada je o povjerenju u dnevne novine riječ ubjedljivo prvo mjesto drže *Vijesti* kojima vjeruje 47.8 odsto građana Crne Gore. Dnevni list *Vijesti* je takodje ostvario i pozitivan trend u odnosu na prošli period. Dakle, pozicija ovog dnevnog lista je prilično čvrsta kada je čitalačka publika Crne Gore u pitanju.

Tabela 13: Povjerenje u dnevne novine (Trend)

Dnevne novine	Sept. 06.	Feb 07.	Jun 07.	Sep/okt 07.	Feb 08.	Jun 08.	Nov 08.
POBJEDA	12.6	14.1	11.9	12.0	12.6	13.3	12.1
VIJESTI	47.9	44.0	42.1	50.8	48.5	44.9	47.8
DAN	33.0	35.1	35.4	32.4	32.2	34.1	32.2
REPUBLIKA	1.4	0.7	1.5	1.0	0.9	0.8	0.7
POLITIKA	1.0	0.7	1.5	-	0.8	1.1	0.6
VEČERNJE NOVOSTI	3.3	2.2	3.5	3.1	3.7	4.4	5.4
BLIC	-	0.1	0.7	0.3	0.6	1.3	1.2
OSTALE NOVINE	0.7	3.0	3.3	0.4	0.8	-	-

Dnevnom listu *Dan*, takodje vjeruje respektabilan broj građana, tačnije 32.2 odsto. Ipak za razliku od *Vijesti* kod *Dan*-a mjerimo blagi negativan trend u odnosu na prošlo istraživanje. Od ostalih novina jedino *Pobjeda* sa povjerenjem od 12.1 odsto donekle drži korak sa dva vodeća lista.

U novembarskom istraživanju smo nastavili sa praćenjem stavova javnosti kada je informativni program medija u pitanju. Najprije smo ispitivali stavove građana kada je informativni program televizije u pitanju. Kada je i povjerenje u televizije u pitanju najbolje se kotiraju informativni programi *TV IN* i *TV CG*. Informativni program *TV IN* svakodnevno gleda 23.2 odsto građana Crne Gore dok ga manje više redovno gleda 24.0 odsto, tako da 47.2 odsto građana prati informativni program ove televizije. Informativni program *TV CG* svakodnevno prati 22.6 odsto građana a manje više redovno 16.9 odsto.

Tabela 14: Gledanost informativnog programa

TV stanice	Gledam svakodnevno	Gledam manje-više redovno	Gledam ponekad	Gledam rijetko	Nikada ne gledam
TV CG 1	22.6	16.9	25.7	20.0	14.8
TV CG 2	11.9	15.8	26.5	26.7	19.1
TV IN	23.2	24.0	26.5	14.3	12.0
TV ATLAS	10.6	15.7	28.8	23.4	21.6
TV ELMAG	9.6	8.7	20.4	24.6	36.7
TV MONTENA	5.6	7.4	20.5	25.9	40.7
TV MBC	6.2	7.0	24.2	27.4	35.3
TV VIJESTI	7.4	7.4	20.3	22.0	42.9
TV PINK	17.9	14.0	25.0	16.8	26.3
Lokalna TV	9.4	13.0	19.7	17.0	40.9
RTS	15.8	12.4	18.2	17.8	35.9

Malo iznenađenje predstavlja rezultat televizije *Pink* čiji informativni program svakodnevno gleda 17.9 odsto, manje više redovno 14.0 građana, tako da ova televizija trenutno drži treću poziciju. Najlošije rangirane su trenutno *TV Montena* i *TV Vijesti* odnosno njihov informativni program.⁴

Dalje smo istraživali povjerenje u informativni program navedenih televizija. *Index povjerenja* je u grafikonu izražen poenima od 0 do 1. Veća vrijednost podrazumijeva veće povjerenje u dati informativni program.

Sagledavajući Index povjerenja u informativni program vidimo da je *TV IN* (0.59) na prvom mjestu. Takođe, pregled trenda nam omogućava da uočimo da *TV IN* ovdje bilježi blagi pad u odnosu na junska istraživanja. Kada je povjerenje u informativni program u pitanju na drugom mjestu se nalaze dva programa *TV CG 1* (0.54) i *TV CG 2* (0.53). U korelaciji sa gore navedenim podacima i prema ovom pokazatelju vidimo da *TV PINK* polako učvršćuje svoju poziciju u odnosu na ostale televizije i kod njega mjerimo povjerenje u informativni program skoro identično kao kod državne televizije (0.53).

⁴Kad je riječ o *TV VIJESTI* na umu treba imati da se radi o relativno novoj televiziji, čiji se program ipak u većem broju gradova još uvijek ne emituje.

Tabela 15: Povjerenje u informativni program (Trend)

	Jun	Novembar
TV CG 1	0,55	0,54
TV CG 2	0,53	0,53
TV IN	0,61	0,59
TV ATLAS	0,53	0,53
TV ELMAG	0,49	0,50
TV MONTENA	0,42	0,46
TV MBC	0,46	0,47
TV VIJESTI	0,38	0,47
TV PINK	0,55	0,53
LOKALNA TV	0,50	0,49
TV RTS	0,49	0,52

Na začelju se nalaze tri televizije, odnosno povjerenje u informativni program je najniže kod *TV MONTENA* (0.46), *TV MBC* (0.47), *TV VIJESTI* (0.47). Pri tome moramo imati na umu činjenično stanje u vezi sa Televizijom *Vijesti*, koja ne pokriva većinu gradova Crne Gore, ali i istaći da smo kod ove televizije zabilježili snažan pozitivan trend.

Istim postupkom kao u predhodnom dijelu došli smo do indexnih poena i kada je u pitanju čitanost dnevnih novina. Prvo mjesto kada je u pitanju čitanost dnevnih novina pripada *Vijestima* 0.50 slijedi *DAN* sa koeficijentom od 0.43 i *Pobjeda* sa 0.33. Ostale novine uživaju daleko manji nivo čitanosti.

Tabela 16: Čitanost dnevnih novina

	Jun	Novembar
POBJEDA	0,31	0,33
VIJESTI	0,50	0,50
DAN	0,45	0,43
REPUBLIKA	0,18	0,16
POLITIKA	0,18	0,17
VEČERNJE NOVOSTI	0,27	0,25
BLIC	0,23	0,21

Kada govorimo o trendu u pogledu čitanosti primjećujemo da u odnosu na predhodno istraživanje nije bilo većih promjena.

Takođe, u Tabeli 17. možemo vidjeti stepen povjerenja kada je u pitanju vjerodostojnost serviranih informacija od strane pojedinih listova.

Tabela 17: Povjerenje u informacije iz dnevnih novina

	Jun	Novembar
POBJEDA	0,44	0,46
VIJESTI	0,56	0,56
DAN	0,50	0,52
REPUBLIKA	0,33	0,34
POLITIKA	0,35	0,37
VECERNJE NOVOSTI	0,41	0,43
BLIC	0,37	0,39

Kad je u pitanju članstvo Crne Gore u EU podrška je i dalje na jako visokom nivou i iznosi 73.9 odsto. Dakle, nesumnjivo da je pozitivnom trendu doprinijela i aplikacija Crne Gore za sticanje statusa kandidata. Članstvu u Evropskoj uniji protivi se 11.5 odsto dok određeno mišljenje po ovom pitanju nema 14.6 odsto građana Crne Gore.

Tabela 18: Članstvo u EU

Stav	Period istraživanja					
	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.	Jun '08.	Nov '08.
DA	78.3	72.4	72.8	78.2	70.8	73.9
NE	6.5	9.4	9.2	9.1	12.1	11.5
Nema određeno mišljenje	15.2	18.2	18.0	12.7	17.1	14.6

Kada je riječ o NATO - u stvari stoje posve drugačije. Javno mnjenje je dominantno opredjeljeno protiv članstva Crne Gore u NATO. Prema posljednjem istraživanju 46.9 odsto građana je protiv članstva u ovom vojno političkom savezu. Članstvo podržava 26.9 odsto građana, dok mišljenje o tome nema 26.1 odsto građana Crne Gore.

Tabela 19: Članstvo u NATO

Stav	Period istraživanja					
	Jun '07.	Sep/okt '07.	Feb '08.	Mart '08.	Jun '08.	Nov '08.
DA	32.9	32.4	29.5	33.1	26.3	26.9
NE	39.7	40.7	44.2	43.1	46.7	46.9
Nema određeno mišljenje	27.4	26.9	26.3	23.8	27.0	26.1

Potpuno drugačije je stanje kada je riječ o podršci NATO integracijama Crne Gore. Podrška NATO-u je u permanentnom padu od početka godine, što govori o nedovoljno efikasnoj kampanji Vlade Crne Gore i ostalih aktera koji podržavaju ideju članstva Crne Gore u NATO alijansu. Kada je o NATO riječ, važno je međutim, napomenuti da spoljno-politički faktori u velikoj mjeri određuju stav građana Crne Gore, a oni su u postojećoj konstelaciji veoma nepovoljni po stavove građana u odnosu na NATO. Ovdje se prije svega misli na činjenicu da su ključne NATO akcije u svijetu (Irak, Avganistan) s jedne strane oštro kritikovane od velikog broja intelektualaca i organizacija širom svijeta, te kritikovane od tada kandidata a sada predsjednika SAD. Takođe, napetost koja se iz mjeseca u mjesec povećava u odnosima na relaciji Rusija – SAD, a koja je kulminirala oko sukoba u Gruziji, je doprinijela da solidan broj građana Crne Gore, koji tradicionalno osjećaju bliskost sa ruskim narodom (riječ je o iracionalnoj, mitskoj i arhetipskoj strukturi svijesti), poveća svoj animozitet prema NATO integracijama. Konacno, treba imati u vidu da se u Crnoj Gori gotovo trećina građanja osjeća Srbima, u nacionalnom smislu, a ovaj dio građana izdvajanje Kosova iz Srbije u dobrom dijelu vidi kao sukob na relaciji Srbija - NATO, te se i njihov stav prema NATO formira u ovom svijetlu. Sve u svemu, važno je znati da stav prema NATO, kada je riječ o Crnoj Gori, nije samo proizvod unutrašnjih prilika te politike i akcija Vlade, već predstavlja i refleks spoljno-političkih kretanja, i to onih na koje se 'iznutra' ne može uticati. Ono što nam dugogodišnja praksa u istraživanjima pokazuje jeste da poslije određenog negativnog trenda dolazi period uravnoteženja, ne prevelikih padova a po pravilu poslije toga je za očekivati rast. Naša poslednja dva istraživanja su upravo to pokazala kada je podrška NATO u u pitanju; došlo je do stabilizovanja pada povjerenja i sada se očekuje rast istog. Naravno, treba sačekati do novog mjerenja podrške NATO u i vidjeti da li smo bili u pravu. I na kraju, kada je podrška NATO u pitanju, odnosno kvalitet buduće odluke koja će biti donešena u bližoj budućnosti, posebno naglašavamo jednu od definicija javnog mnjenja. Da je ono “socijalni sud samosvjesne zajednice o nekom opšteznačajnom pitanju poslije racionalne javne diskusije“ (Young 1923). Definicija koju bi svakako promoteri ideje članstva najprije trebali uzeti u obzir tokom vođenja kampanje za članstvo Crne Gore u NATO.

I na samom kraju, predmet našeg istraživanja bili su i eventualni oslonci Crne Gore u spoljnoj politici. Pitanje oslonaca u spoljnoj politici Crne Gore jeste redovan dio našeg istraživanja političkog javnog mnjenja.

Tabela 20: Oslonci Crne Gore u spoljnoj politici

	Stavovi				
	Nimalo	Malo	U velikoj mjeri	U potpunosti	Ne može da procijeni
EU	10.9	15.0	23.6	21.7	28.8
SAD	28.1	17.3	13.5	6.5	34.6
RUSIJA	16.1	21.6	16.4	11.6	34.3
SRBIJA	14.0	17.6	14.4	19.4	34.6

NAPOMENA: 17.1% ispitanika smatra da se Crna Gora ne treba oslanjati ni na koga posebno u spoljnoj politici.

Kao i do sada najveći broj građana smatra da se u potpunosti treba oslanjati na EU, tačnije njih 21 odsto. Ovaj podatak korelira sa značajnom podrškom koju proces EU integracija uživa u javnom mnjenju Crne Gore. Druga na listi *poželjnih* partnera na međunarodnom planu, prema stavovima građana Crne Gore, jeste Srbija, odnosno 19.4 odsto građana smatra da se u potpunosti treba oslanjati na Srbiju kada je riječ o spoljnoj politici. Kada je riječ o Rusiji, 11.6 odsto građana smatra da se u potpunosti treba oslanjati na Rusiju u vođenju spoljne politike. Najlošije *kotirana* jeste pozicija SAD-a, što se može objasniti situacionim kontekstom unazad deset godina, krajnje nepopularnom politikom Bušove administracije širom svijeta ali i nepostojanjem značajnijeg geostrateškog interesa SAD-a u ovom dijelu Balkana.